

УДК 332.2.021.8

Криницька О. О.

Одеська національна академія харчових технологій

Кожемякіна В. Г.

Одеський державний аграрний університет

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ У СФЕРІ ЗЕМЕЛЬНО-РИНКОВИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

У статті розглянуто особливості розвитку земельних відносин в Україні. Наведено основні проблеми земельного реформування. Визначено необхідність використання кращого закордонного досвіду для подальшого вдосконалення системи землекористування відповідно до сучасних ринкових умов. Запропоновано інституційне забезпечення реалізації таких процесів.

Ключові слова: земельні відносини, зарубіжний досвід, земельне реформування, регулювання, ринок земель.

Постановка проблеми. Сучасні тенденції суспільних перетворень не обмежуються певними соціальними, економічними або технологічними процесами в одній країні, а полягають в їх надзвичайно складному поєднанні, що вимагають узгодження часто різнорідних суспільних вимог шляхом якісної переорієнтації пріоритетів управління. Аграрний сектор України, в основі функціонування якого визначено земельні відносини, як складна відкрита економічна система розвивається теж відповідно до загальних закономірностей. Хоча в Україні переважно закладено конституційні засади розвитку ринково-орієнтованих земельних відносин, ситуація в системі землекористування залишається суперечливою. Найгострішими проблемами є незавершеність економічних, екологічних та правових відносин власності між власниками земельних часток(паїв) та юридичними особами, а також територіальними громадами; зволікання щодо розроблення та прийняття нормативно-правових актів, передбачених Земельним кодексом України та вимогами подальшого вдосконалення земельних відносин; управління землями сільськогосподарського призначення, системою гарантування прав на землю та інфраструктури обігу земель; недосконалість державного регулювання (адміністрування) землекористування взагалі.

У зв'язку із цим актуальності набуває питання вдосконалення подальшого врегулювання земельних відносин відповідно до нових ринкових реалій та необхідності узгодження з подібною практикою в інших країнах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Про природу і розвиток земельних відносин, їх трансформації в результаті реформування та відповідність ринковим умовам вже достатньо визначено в працях І.К. Бистрякова, А.С. Даниленка, Д.С. Добряка, П.Т. Саблука, А.Я. Сохничка, А.М. Третяка, М.А. Хвесика та ін. Віддаючи належне їх напрацюванням, що мають широкий спектр земельних питань, необхідне комплексне узгодження тенденцій формування ринкових земельних відносин у процесі успішного завершення земельної реформи, зокрема в частині встановлення відповідних обмежень щодо продажу земель сільськогосподарського призначення.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Виявленими результатами обраного варіанту земельної реформи є перехід більшості земельних ресурсів у власність великих монополістичних об'єднань, формування потужних аграрних латифундій, швидке відмирання українського села як виробничої і соціокультурної

структури. Державне регулювання, включаючи квотування експорту сільськогосподарських культур, здійснюється в інтересах обмеженого кола виробників, що виключає з ринкової конкуренції переважну частину фермерських господарств та підприємців, а отже, унеможливорює купівлю ними достатніх обсягів землі після її запровадження у ринковий обіг. Вагомим прорахунком вітчизняного реформування земельних відносин є відсутність обґрунтованої методики встановлення цін на первинному та вторинному ринках земель різного функціонального використання. До того ж законодавча база неповна та суперечлива. При цьому держава повинна постійно регулювати ринок земель та контролювати цінову політику, що визначається системою належного інституційного забезпечення за умови врахування особливостей соціально-економічного стану України і доцільності використання європейського досвіду.

Мета статті полягає у дослідженні сучасних тенденцій формування ринкових земельних відносин в Україні та необхідності їх інституційного супроводу з урахуванням зарубіжного досвіду.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аграрні реформи в країнах Східної Європи як стратегічні цілі передбачають перехід від одержавлених і колективно-громадських форм землеволодіння та землекористування до приватних (індивідуальних або колективно-пайових) форм [1]. У більшості країн землі, які знаходилися в державній власності сільськогосподарських кооперативів, майже повністю приватизовані, у деяких із них цей процес знаходиться в завершальній стадії. Можна стверджувати, що регулювання ринку земель в Україні має здійснюватися з урахуванням кращого досвіду розвинених країн, зокрема в частині встановлення відповідних (у тому числі екологічних) обмежень щодо продажу земель, зокрема сільськогосподарського призначення [2].

Найявна практика багатьох держав доводить, що є сенс шляхом установаження обмежень уникнути певних проблем і колізій. Це стосується як максимального розміру землі для однієї сім'ї (наприклад, у законодавстві Данії визначено максимальний обсяг землі, що може перебувати у власності однієї сім'ї), так і певних обмежень по її продажу (у таких країнах, як Франція, Іспанія та США, діє заборона на певний термін продавати отриману землю). У США придбання банками земельних ділянок може бути обмежене вимогою продати впродовж двох років землю боржника, отриману внаслідок неповернення кредиту [3]. У Швеції купувати землю сільськогосподарського призначення можна лише з дозволу Уряду. В Австралії

для продажу землі необхідний дозвіл спеціальних органів на укладення земельних угод [4]. Існує також багатий зарубіжний досвід запобігання нецільовому використанню земельних ресурсів: в окремих державах законодавством передбачено розподіл земель на зони – сільськогосподарські, міські та дачні. При цьому переведення земель з однієї категорії до іншої можливе лише з дозволу відповідних державних органів [5].

В Англії продаж сільськогосподарських земель нерідко відбувається за умови, коли продана фермером земельна ділянка береться ним у довгострокову оренду (не менше ніж на 25 років) і водночас він інвестує у розвиток фермерського господарства зумовлену договором оренди частку виручених від продажу коштів [6]. Ціна на землю при цьому дещо знижується (на 10–15%), але замість фермер отримує надійне фінансове джерело здійснення капіталовкладень у сільськогосподарське виробництво, будівництво.

У більшості країн Східної Європи діюче законодавство передбачає створення вільного ринку сільськогосподарських земель, однак він поки що активно не функціонує (за винятком Польщі та Югославії) [7]. Існують певні обмеження повноважень на розпорядження одержаної у власність землі. Так, є практика обов'язкового використання землі під сільськогосподарське виробництво протягом низки років у Болгарії, Угорщині, Чехії та Словаччині, 3–5-річний мораторій на продаж її в Угорщині та Румунії тощо. Лімітовані, за винятком Югославії, розміри ділянок які знаходяться у приватній власності. Як правило, не допускається купівля землі за приватизаційні чеки.

Імплементация прогресивного зарубіжного досвіду дасть змогу пришвидшити процес розвитку земельних відносин в Україні та визначити основні вектори ринкових реформ у цьому напрямі. Але потрібно зважати на те, що зараз в Україні дещо інші соціально-економічні реалії.

У процесі проведення земельної реформи в Україні у приватну власність було передано 27,7 млн. га сільськогосподарських угідь, які розподілені між 6,9 млн. громадян країни (у середньому по Україні один власник паю одержав 4 га сільгоспугідь). Понад 6,5 млн. громадян (96%) оформили державні акти на право власності на земельну ділянку і 6,2 млн. (92,3%) отримали акти на руки. Нині із цих земель 17,4 млн. га (63%) здається громадянами країни в оренду, 4,4 млн. га (16%) обробляється власниками, 1,2 млн. громадян не визначилися, як розпоряджатися сільгоспугіддями площею 4,1 млн. га [8].

Отже, власниками сільськогосподарських земель є фізичні особи, які не збираються займатися землеробством і не зацікавлені та не переймаються питаннями обліку земель. А питання оцінки їх хвилюють лише в частині можливості продажу своїх паїв.

Однак, на думку фахівців, саме на землекористувача необхідно законодавчо покласти обов'язок ведення обліку сільськогосподарських земель та звітувати про стан їх використання. При цьому постановка на облік прав користування земельними ділянками сільськогосподарського призначення дасть змогу підвищити привабливість балансу підприємства, що є позитивним для землекористувача.

Формальні інститути у вигляді системи законодавства мають ураховувати головну вимогу до обліку і звітності земель, яка, на нашу думку, полягає у тому, що система бухгалтерського обліку

і звітності земель та прав користування ними має забезпечити формування уніфікованої інформації про кількісні, якісні характеристики, їх вартість та стан незалежно від того, до якої категорії дана земельна ділянка віднесена в бухгалтерському обліку підприємства – власника чи користувача: основних засобів, нематеріальних активів чи відображена на позабалансовому рахунку. Такий підхід забезпечить чіткість у подальшій організації бухгалтерського обліку земельних ділянок.

Аналізуючи тенденції розвитку ринку земель в Україні, доцільно визначити їх відмінності від теперішніх аналогів. За кордоном на відміну від України ринок земель сформувався достатньо давно. Передумови його виникнення тісно пов'язані з процесом роздержавлення земельно-майнових відносин на ринкових засадах, формуванням інституту власності та правових засад існування ринку нерухомості. При цьому дуже активно проходить становлення земельних відносин у практичній площині саме в тих країнах, де ринок земель працює давно та успішно розвивається (США, Великій Британії, Німеччині, Франції тощо). Але не менший інтерес викликають питання становлення ринку земель та їх оцінки в країнах колишнього соціалістичного табору (насамперед у Польщі, Чехії, Словаччині, Угорщині) [9].

На основі узагальнення досвіду продажу урбанізованих ділянок державної та муніципальної власності в Європейських країнах, країнах СНД, Сполучених Штатах Америки та Японії можна виділити декілька основних типів земельної політики – від повної заборони на продаж міських земель до їх безперешкодного відчуження. Враховуючи, що земельне питання є основою державної безпеки, особливо багато суперечок виникає навколо доцільності та умов продажу земельних ділянок закордонним інвесторам. У більшості країн світу це питання врегульоване шляхом установлення обмежень на купівлю земель іноземними особами [10].

Створення в Україні системи цивілізованих ринкових земельних відносин можливе лише за умови запровадження повноцінного ринку земель та введення земель сільськогосподарського призначення до ринкового економічного обігу. У цьому й полягає сутність впроваджуваної в Україні «ринкової реформи», завдяки якій земля, у тому числі й землі сільгосппризначення, мають перетворитися в ринковий товар, який має власну вартість та ефективно використовується за призначенням та розподіляється за чіткими юридичними законами.

Для цього фахівці Держземагентства України розробили проект закону України «Про обіг земель сільськогосподарського призначення» [11], прийняття та реалізація якого дадуть змогу запровадити в державі цивілізовані ринкові земельні відносини та наблизити рівень розвитку аграрного сектору економіки до рівня розвинутих країн, передусім Європейського Союзу, у сфері обігу земель сільськогосподарського призначення. При цьому був повноцінно врахований зарубіжний досвід (Норвегії, Польщі, Франції, Нідерландів) та адаптований до вітчизняних реалій.

Таким чином, згідно з положеннями українського законопроекту, продавати землі сільськогосподарського призначення можуть усі, хто має їх у власності, а покупцями таких земель можуть бути не лише держава, територіальні громади, Державний земельний банк, а й громадяни Укра-

їни. При цьому здійснювати купівлю та продаж земельних ділянок не зможуть юридичні особи, за винятком Державного земельного банку. Як запевняють фахівці, це дасть змогу відродити та створити умови для розвитку і формування в аграрній сфері міцного середнього класу та відповідного конкурентного середовища. Схожі законодавчі норми ефективно діють у Данії, де юридичні особи не мають права не лише здійснювати купівлі земель, а й навіть права на їх оренду. Такі повноваження надаються лише фізичним особам, які мають досвід ведення сільськогосподарського виробництва та відповідну кваліфікацію, та лише за умови, якщо вони беруть на себе зобов'язання вести сільгоспвиробництво протягом тривалого терміну.

Важливим аспектом законопроекту «Про обіг земель сільськогосподарського призначення» є також обмеження на власність на сільськогосподарські угіддя для іноземців: забороняється включати до кола покупців земель сільськогосподарського призначення іноземців, осіб без громадянства іноземних держав, міжнародних урядових та неурядових організацій. Подібні норми діють і в багатьох розвинувтих країнах: на загальнодержавному рівні – в Ірландії, Японії, Мексиці, Новій Зеландії, на регіональному рівні – Австралії, Канаді, США.

Для унеможливлення застосування тінювих схем ухиляння від оподаткування, рейдерських схем зайняття земель, використання підставних осіб у разі набуття права власності та користування землею розробники законопроекту про обіг земель, спираючись на міжнародний досвід, передбачили запровадження конкретного механізму передачі у власність земельних ділянок сільськогосподарського призначення громадянам України – покупцям земельної ділянки за наявності дозволу на придбання земельних ділянок із відображенням на публічній карті єдиного Інтернет-ресурсу даних щодо попиту та пропозицій, продавців та покупців земельних ділянок.

Також пропонується встановити вимоги до громадян України – покупців земельних ділянок сільськогосподарського призначення, такі як проживання у місцевості, на території якої продається земельна ділянка (рада, район), бажання, переважно власним або сімейним трудом, вести на земельній ділянці самостійне товарне сільськогосподарське виробництво, наявність досвіду роботи у сільському господарстві чи ведення товарного сільськогосподарського виробництва.

Усе це, впевнені фахівці, дасть змогу уникнути концентрації земельної власності в руках осіб, що не займаються та не мають наміру займатися сільськогосподарською діяльністю, забезпечить доступ економічно активної частини сільського населення до земельного ресурсу, сприятиме розвитку дрібно- та середньотоварного фермерства.

У законопроекті передбачено й закріплення мінімального рівня орендної ставки, а також законодавчо закріплено мінімальний строк оренди для земель сільськогосподарського призначення державної власності. Він становить сім років та сприятиме формуванню сталого землекористування, раціональному та ефективному використанню цих земель.

При цьому площа земель сільськогосподарського призначення, що перебуває в оренді, законопроектом не обмежується.

Окрім того, законопроектом передбачається встановлення 10-річної заборони на зміну цільо-

вого призначення земельних ділянок сільгосппризначення, розташованих за межами населених пунктів, окрім відчуження земельних ділянок для суспільних потреб та з мотивів суспільної необхідності. Ця норма використовується, зокрема, у Німеччині, 13-ти штатах США та Австрії.

У законопроекті також прописано заходи щодо недопущення спекуляції земельними ділянками сільськогосподарського призначення та надмірної концентрації земельних ділянок сільськогосподарського призначення у власності однієї особи. Схожі норми щодо обмеження мінімальної площі земельних ділянок, які можуть бути у власності однієї особи, застосовуються в законодавстві багатьох європейських країн: Німеччини, Швейцарії, Данії, Японії, Нової Зеландії, Іспанії, Нідерландах, Франції та Австрії.

Слід наголосити, що як і більшість ринків в ЄС, ринок сільськогосподарських земель із боку держави піддається певному інституційному регулюванню. Регулювання ринку продажу земель відрізняється від орендного ринку. Є три механізми, що використовуються державами ЄС для контролю над ринком земель: регулювання цін, податкове регулювання та кількісні обмеження на продаж. Що стосується встановлення мінімальних та максимальних цін, то серед країн ЄС такий механізм використовується лише в Німеччині (максимальні ціни на довгострокову оренду у Східній Німеччині), Греції (мінімальні ціни).

Загалом купівля земельних ділянок викликає більший інтерес порівняно з орендою землі, оскільки купівля ділянки дає право власності новим користувачам. Землі, взяті в оренду, дуже часто використовуються як застава в банку для отримання кредитів. Продаж земель стимулює приток інвестицій, що має позитивний вплив на розвиток сільського господарства в країнах Європейського Союзу.

Якщо порівнювати кількість орендованих земель у відсотках у країнах ЄС, то, за даними Євростату, вони становили: у Бельгії – 67%, Німеччині – 62%, Греції – 32%, Фінляндії – 34%, Франції – 74%, Ірландії – 18%, Італії – 28%, Нідерландах – 25%, Іспанії – 27%, Швеції – 39%, Великобританії – 32%. Серед нових членів Євросоюзу ситуація виглядає так: у Болгарії – 79%, – Чехії – 83%, Естонії – 50%, Угорщині – 56%, Латвії – 27%, Литві – 48%, Польщі – 20%, Румунії – 17%, Словаччині – 89% від усіх земель, що використовуються [12].

Кількість орендних угод є дуже відмінною в країнах ЄС: ферми у Бельгії, Франції, Північній Ірландії, Німеччині є найбільшими орендаторами (понад 65% земель, що використовуються загалом).

У країнах Західної Європи у цілому по сільськогосподарському сектору кількість землі фіксована. Можливість для розширення сільськогосподарських угідь незначна або взагалі відсутня.

Ціни на сільськогосподарські землі в країнах Європейського Союзу зображають не тільки велику різницю в якості землі й вигідності розташування, а й попит на землі несільськогосподарського використання, тому найвищі ціни спостерігаються в багатонаселених районах Північно-Західної Європи [13].

На державному рівні ціни регулюються у Франції та окремих областях Східної Німеччини. У Франції цим займається асоціація з розвитку земель та регіонального розвитку (SAFER). Цей орган веде переговори із покупцем та продавцем

для досягнення взаємної угоди про продаж земельної ділянки. У разі неможливості досягнення спільного рішення пропонується обрати іншого покупця або визначити іншу ціну, що є більш реальною, відповідно до цін на ринку земельних ділянок.

Ціна на землю може встановлюватися самими покупцями та продавцями без втручання держави в таких країнах, як Бельгія, Фінляндія, Греція, Італія, Ірландія, Нідерланди, Іспанія та Швеція. При цьому вона коливається від 2 тис. євро за гектар у Швеції до 40 тис. євро за гектар у Нідерландах [12]. В Україні ціна на землю – одна з найнижчих, що є однією з причин доцільності продовження мораторію на її продаж.

У цілому стратегія перетворення земельних відносин зорієнтована на ринкову концепцію, на перевірнену світовою практикою модель із переважанням приватного землеволодіння, широкого кооперування переважно в невиробничих сферах (збут, постачання, сервіс та ін.) [14].

Висновки. Таким чином, в Україні повинні існувати чіткі закони для регулювання земельних відносин, що потребують урахування європейського досвіду, адже ефективна система управління земельними ресурсами гарантує право власності та його захист, підтримує оподаткування землі й нерухомості, забезпечує гарантії кредиту, розбудовує земельні ринки та здійснює їх моніторинг, захищає земельні ресурси та забезпечує моніторинг навколишнього середовища, сприяє землеустрою державних земель, зменшує кількість земельних спорів, сприяє земельній реформі в сільській місцевості, поліпшує міське планування та розвиток інфраструктури, а також забезпечує статистичні дані, що необхідні для успішного управління на найвищому рівні. Отже, завершальний етап становлення земельно-ринкових відносин не може відбуватися без формування економіко-правових форм власності, виробництва та управління, належного інституційного забезпечення цих процесів на основі ефективного менеджменту й адміністрування.

Список використаних джерел:

1. Павлів О. Ринки земель сільськогосподарського призначення в системі земельних відносин / О. Павлів // Вісник Львів.ун-ту. – 2008. – Вип. 39. – С. 393–395.
2. Махначова Н.М. М. Стратегічні напрями формування та використання потенціалу земельних ресурсів регіону : дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.05 / Н.М. Махначова. – Черкаси, 2013. – 213 с.
3. Білецька Н.В. Інституційний механізм розвитку аграрної економіки України : дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.01 / Н.В. Білецька. – Львів, 2012. – 238 с.
4. Кошкалда І.В. Економічне регулювання земельних відносин в аграрному секторі: теорія, методологія, практика : дис. ... доктора екон. наук : спец. 08.00.03 / І.В. Кошкалда. – Київ, 2013. – 455 с.
5. Мироненко В.П. Економічний механізм кредитування виробничої діяльності агроформувань : дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.04 / В.П. Мироненко. – Київ, 2007. – 162 с.
6. Мусаєва А.К. Формування та ефективне функціонування інфраструктури ринку землі : дис. ... доктора екон. наук : спец. 08.00.03 / А.К. Мусаєва. – С., 2011. – 215 с.
7. Мосійчук Ю.А. Інституціональні засади раціонального землекористування в умовах формування ринку міських земель : дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.08.01 / Ю.А. Мосійчук ; Рада по вивченню продуктивних сил України НАН України. – К., 2006. – 224 с.
8. Щодо вдосконалення організаційно-економічних методів управління сільськогосподарським землекористуванням : аналіт. записка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/702/>.
9. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року / За ред. Ю.О. Лупенка. – К. : ННЦ «ІАЕ», 2012. – 182 с.
10. Соловцова О.П. Розвиток первинного ринку землі в містах України : дис. ... доктора екон. наук : спец. 08.00.03 / О.П. Соловцова. – Д., 2011. – 266 с.
11. Про обіг земель сільськогосподарського призначення : проект закону від 11 жовтня 2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://wl.cl.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=44639.
12. Вірченко О.В. Формування та розвиток ринку землі в умовах економічної модернізації : дис. ... доктора екон. наук : спец. 08.00.01 / О.В. Вірченко. – К., 2014. – 200 с.
13. Гарнага О.М. Еколого-економічні засади становлення та розвитку ринку сільськогосподарських земель : дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.06 / О.М. Гарнага. – Рівне, 2007. – 206 с.
14. Другак В.М. Теоретичні та методичні основи економіки землекористування / В.М. Другак. – К. : ЦЗРУ, 2004. – 129 с.

Креницкая О. А.

Одесская национальная академия пищевых технологий

Кожемякина В. Г.

Одесский государственный аграрный университет

ОСОБЕННОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ЗАРУБЕЖНОГО ОПЫТА В СФЕРЕ ЗЕМЕЛЬНО-РЫНОЧНЫХ ОТНОШЕНИЙ В УКРАИНЕ

Резюме

В статье рассмотрены особенности развития земельных отношений в Украине. Приведены основные проблемы земельного реформирования. Определена необходимость использования лучшего зарубежного опыта для дальнейшего усовершенствования системы землепользования в соответствии с современными рыночными условиями. Предложено институциональное обеспечение реализации этих процессов.

Ключевые слова: земельные отношения, зарубежный опыт, земельное реформирование, регулирование, рынок земли.

Крунытська О.О.

Odessa National Academy of Food Technologies

Kozhemiakina V.G.

Odessa State Agrarian University

FEATURES USIG OF FOREIGN EXPERIENCE IN LAND-MARKET RELATIONS OF UKRAINE

Summary

The article deals with the peculiarities of land relations in Ukraine. The basic problems of land reform are illustrated. The need for better international experience to further improve the system of land use under current market conditions is determined. Institutional support for the implementation of such processes is proposed.

Key words: land relations, international experience, land reform, regulation and land market.

УДК 351.82:338.242

Масленніков Є. І.

Якубовський С. О.

Белякова В. В.

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

ПРИНЦИПИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

У статті розглянуто модель державного управління економікою, що склалася за роки незалежності в Україні, досліджено її недоліки, негативні наслідки, що базуються на галузевих принципах. Запропоновано основні принципи державного регулювання та розглянуто пріоритетні напрямки розвитку економіки України в умовах глобалізації. Проведено аналіз основних показників, які доводять необхідність розвитку виробництва, орієнтованих на експорт продукції.

Ключові слова: державне регулювання, глобалізація, національна економіка, інтеграція, експорт, глобальна економіка.

Постановка проблеми. Основною тенденцією ХХІ ст. в економічній, політичній і гуманітарній сферах є глобалізація, яка сильно впливає на господарську діяльність, породжуючи проблеми глобальної конкуренції країн. Глобалізація економіки – це вища форма інтернаціоналізації світового господарства, яка зумовлена становленням нового технологічного способу виробництва на базі розширення інформаційно-телекомунікаційних технологій. Економічно і технологічно розвинені країни здатні генерувати і реалізовувати повний цикл етапів інноваційного процесу: наука – технологія – виробництво – споживання. При цьому інші країни входять в цей цикл лише на окремих його етапах, тоді як розвинені країни забезпечують повний контроль і обмежують доступ.

Найважливішою особливістю розвитку української економіки сьогодні та в найближчій перспективі є те, що на процеси ринкової трансформації та відновлення раніше досягнутого статусу індустріально розвиненої країни накладаються дві взаємопов'язані загальносвітові тенденції – глобалізації та інформатизації, тобто переорієнтація індустріальної економіки в постіндустріальну, для якої характерний новий технологічний спосіб виробництва.

Аналіз досліджень і публікацій. Сьогодні найактуальнішим питанням залишається пошук шляхів ефективного розвитку національної економіки України в умовах всесвітньої глобалізації, її позиціонування на світовому ринку. Дослідження трансформаційних процесів економіки, проблемних аспектів промислової політики, інноваційно-інвестиційної моделі розвитку економіки, сталого розвитку України відображені у наукових працях: В. Бодрова, С. Вишневецького, В. Геєця, Ю. Кіндзерського, І. Лукінова, С. Новицького,

С. Циганова, А. Яншина та ін. Практичні та теоретичні аспекти державного регулювання економіки України досліджуються численними науковими установами: Національним інститутом стратегічних досліджень, Міжнародним центром перспективних досліджень, Інститутом еволюційної економіки, Інститутом економіки та прогнозування НАН України, вищими навчальними закладами. Про необхідність участі держави у розвитку економіки, державних ініціатив, удосконалення сучасної моделі державного регулювання економіки в Україні свідчать численні роботи вітчизняних вчених, серед яких: В. Борейко, В. Геєць, І. Даниленко, Б. Коваленко й ін.

Невирішені проблеми. Фундаментальні зміни світової економіки, обумовлені стрімким розвитком глобалізаційних процесів, сприяють формуванню нового інноваційно-технічного укладу, створенню нових структур світового та європейського ринків, що призводить до зміни стереотипів, які поділяють економіки країн на розвинені та ті, що розвиваються. Поряд з цим відбувається зростання безробіття, інфляції; спостерігається глобальний прояв кризи росту, кризи робочих місць, кризи довіри до держави, влади, фінансових систем, міжнародних організацій, що сприяє руйнуванню стереотипів не тільки світового лідерства, але і держави, ставлять під сумнів роль і доцільність функціонування міжнародних структур, серед яких: СОТ, МВФ, Світовий банк тощо. Це сприяє посиленню конкуренції на світовому ринку, формуванню нової архітектури світової економіки, призводить до ускладнення умов економічного розвитку.

Участь України в глобальних економічних процесах передбачає вибір між азіатською моделлю